

La Societat del S. XII

L'AMBIENT POLÍTIC A CATALUNYA

En temps de l'imperi romà, Girona era una important plaça forta a la Via Augusta. Al segle III el món romà s'esfondrà i Girona i les comarques del voltant van rebre les conseqüències de la pèrdua de poder polític de Roma. Per aquell temps apareixen les lleis que convertirien els esclaus en colons, és a dir persones lliures, tot i que vinculats a la terra. Mentres tant, la nova fe cristiana va florir. Sant Feliu l'Africà, el primer màrtir documentat, és considerat per un dels introductors del cristianisme a Girona cap a l'any 300 dC.

Al llarg del segle Vè, els visigots, establerts a la Gàl·lia, controlaven l'entrada a la província Tarraconense i a les Hispànies. La monarquia visigòtica, curiosament, governava les tribus visigodes mentre que els indígenes eren controlats pels prefectes imperials des d'Arles (Provença). Encara l'any 629, Esteve fou anomenat prefecte imperial per a les Hispànies.

Girona fou ocupada pels àrabs els anys 715-785. Els habitants de la ciutat, però, aprofitant la feblesa del califat de Còrdova, pactaren el lliurament de la ciutat de Girona i les comarques que l'envolten a l'emperador Carlemany (“...aquell any els homes gironins lliuraren la ciutat de Girona al rei Carles...”). La frontera va ser establerta a la Tordera durant 15 anys.

Durant els segles VIII-IX, les nombroses guerres civils produïren la unió de vassallatge i benefici resultant en el feu, doncs el benefici ja no es donaria per serveis prestats com feien els romans, sinó per assegurar la fidelitat o, fins i tot, per pagar els funcionaris. Des de la cort de Carlemany i els seus hereus, es prodigaven els beneficis feudals arreu de l'imperi. Els comtes eren posats i trets segons els interessos dels monarques. Al seu torn, els comtes anomenaven vescomtes i altres càrrecs menors segons les seves conveniències per a controlar els territoris i arreplegar els impostos i delmes a la població, especialment la rural.

Els comtes de Girona pertanyien a aquesta categoria de comtes “beneficiaris”. Un d'ells, el comte Rostany va comandar una part dels exèrcits de Carlemany que varen conquerir la ciutat de Barcelona durant la Pasqua de l'any 801 (“...aquest estiu fou presa a Hispània la ciutat de Barcelona que feia dos anys que era combatuda; el seu prefecte Zadó i molts altres sarraïns foren capturats...”) el que va fixar la frontera en el Llobregat.

L'any 878 els comtats de Girona i Barcelona van ser atribuïts a Guifré el Pelós, comte beneficiari, que ja era comte d'Urgell i de la Cerdanya i va fer repoblar la comarca d'Osona. Els tres comtats ja mai no es van separar i van constituir el nucli central de la Catalunya Vella. Guifré es va apropiari del privilegi i va convertir-lo en hereditari junt amb els beneficis. Pot dir-se que aquest fet donà lloc a l'establiment de Catalunya com a entitat política independent.

Uns dotze Comtes de Girona es van anar succeint l'un a l'altre fins a arribar a Ramon Berenguer IV, Comte de Barcelona qui, a l'edat de 23 anys, es prometé a Barbastre l'11 d'agost de 1137 amb la princesa Peronella d'Aragó, una nena d'un any, filla del darrer rei privatiu d'Aragó, Ramir el Monjo, que cedí el seu reialme a Ramon Berenguer IV.

Tot i que el casament no es va realitzar fins tretze anys després a Lleida, l'agost del 1150, el prometatge permeté al comte de Barcelona de passar a governar immediatament el regne d'Aragó amb el títol de príncep, incorporant així el Regne d'Aragó al Casal de Barcelona, enfortint el paper del Comte de Barcelona i sobirà de Catalunya. Els successius dinastes empren el títol de Rei d'Aragó i Comte de Barcelona mentre que els títols comtals de Girona, Osona i Cerdanya-Urgell varen pràcticament deixar de ser emprats. La Selva era ja aleshores un nom comú a la contrada, tot i que no existia com a estructura política sinó com a deganat de l'església des de la fi del segle XII.

Una bona part de la terra a les nostres contrades havia estat terra de ningú després que per ella hi passessin romans, visigots, àrabs i francs, tot i que els comtes i els seus vassalls (vescomtes, abats, cavallers, etc.) se'n apropiessin fent-se donar títols de propietat per part del rei o dels seus superiors jeràrquics com a pagament de favors prestats. Però, també els pobres varen fer ús d'aquesta “terra de ningú” sempre i quan no topessin amb els nobles o l'església, pionera en l'ocupació del territori deixat lliure pels sarraïns. Els colons tenien les terres per compra o per deixa dels pares tot i que sovint es diu que les tenien per aprisió, per ruptura o rompuda.

Fins al segle XII, la vila és només la residència d'un gran senyor. Durant el règim visigot s'havia viscut en un sistema social caracteritzat per la llibertat dels pagesos, propietaris de la terra que conreaven, i per la submissió de les autoritats -comtes, vescomtes i veguers- a la llei visigòtica, continguda en el Liber Iudiciorum. Entre els anys 1020 i 1060

els nobles menors es rebel·laren contra els comtes per tal de prendre la terra als pagesos i sotmetre'ls a servitud.

Però, a la sagrera, espai de trenta passes que envoltava les esglésies i monestirs i que el bisbe delimitava solemnement en consagrar-los, no s'hi podia dur a terme cap acte de violència sota pena d'excomunió. Això va fer que l'Església fos vista pels pagesos com una garantia contra l'extorsió feudal. L'efecte immediat d'aquest dret va ser la concentració d'edificacions a tocar dels temples a fi d'estar sempre protegits.

Les assemblees de Pau i Treva de Déu limitaven les accions violentes. La primera assemblea va tenir lloc a Toluges (Rosselló), el 1027, sota la presidència de l'abat Oliba de Montserrat i va establir el deure d'abstenir-se de participar en combats o lluites, entre dissabte i dilluns per poder complir el precepte dominical, d'assaltar clergues, esglésies, béns propietat d'una església o d'un monestir, o persones que es dirigien a un lloc de culte o en tornaven.

Al segle XI, Ramon Berenguer I va ratificar les decisions de Pau i Treva i va incorporar les conclusions als Usatges de Barcelona, un codi legal que substituïa el Liber Iudiciorum. Posteriorment va esdevenir la Pau del Comte, limitadora de les prerrogatives dels clans nobiliaris que van ser obligats a ratificar els estatuts de l'assemblea de la Fondarella (1173). Per això, el rei va crear les vegueries, i els veguers, nomenats pel monarca entre persones sense vincles familiars amb els barons i castlans de la zona, el que va vertebrar la primera administració local de Catalunya.

Tot i això, la noblesa va aprofitar la penúria econòmica dels monarques per obtenir-ne concessions. La posició dels nobles fou la de defensar els seus privilegis no pas per la revolta armada, sinó negociant amb el rei en el marc de les Assemblees de Pau i Treva, posant les bases d'una monarquia pactista, amb el poder absolut del rei frenat pel desenvolupament de les Corts amb representació de tots els estaments del regne.

No obstant això, les retallades imposades pels nobles a la Pau i Treva com ara circumscriure-la als dominis de reialenc (assemblees de Barcelona (1198), Barcelona (1200) i Cervera (1202)) van servir per legitimar l'opressió dels pagesos pel règim senyorial i així, als darrers anys del segle XII, es posaren les bases legals per definir la condició de remença de la pagesia, vigent durant tota la Baixa Edat Mitjana.

